УДК 821.162.1.09-32:39(=161.2)
DOI https://doi.org/10.32782/2663-5984.2026/3.16

Стефанів В.В.
https://orcid.org/0000-0002-0667-7069
Заклад вищої освіти "Український католицький університет"

УКРАЇНСЬКА РОДИНА В НОВЕЛАХ ЯНА АНДРУШЕВСЬКОГО

У статті проаналізовано збірку новел польського письменника Яна Андрушевського (1866–1930) «З краю сліз і краси» (1905), що вийшла в українському перекладі 2023 р., на предмет трансляції польському читачеві образу української родини на українсько-польському прикордонні наприкінці XIX ст. Зазначено, що Я. Андрушевський належав до суспільно-політичного напряму «Genthe Ruthenus, natione Polonus» (Русини польської нації), також підтримував ідейно-художню концепцію «Молодої Польщі». Констатовано, що найбільшою етнічною групою Галичини в зазначений період були русини (українці). Підкреслено, що економічне й соціальне становище українців у Галичині в другій половині XIX ст. було складним. Структуровано дослідження за такими рівнями родинних зв'язків: «чоловік – дружина», «батьки – діти», «діди – внуки», «брати – сестри». Виявлено, що Я. Андрушевський описує українські родини з емпатією, використовуючи засоби невласнепрямої мови. З'ясовано, що в новелах мало позитивних описів взаємин між членами українських родин. Виявлено, що автор показує передусім бідність, пияцтво, сімейні чвари в українських сім'ях, інколи жорстоке ставлення батьків до дітей та дітей до батьків. Зазначено, що письменник підкреслює негативний фаталізм у житті селян, їхню безумовну покірність долі. Виявлено, що автор дотримується антиурбаністичних поглядів щодо українців: підкреслює виключно селянський світогляд і спосіб життя української сім'ї, небажання українських дітей здобувати освіту в місті. Стверджено, що Ян Андрушевський створював реалістичні, однак стереотипні образи українських родин і транслював їх польському суспільству. Виявлено, що відсутність життєствердних описів родинного життя українців, як-от святкування Різдва, весілля, хрестини, вечорниці тощо, робить образ української родини мінорним, відтак неповним і частково тенденційним.

Ключові слова: *Ян Андрушевський, «Genthe Ruthenus, natione Polonus», збірка «З краю сліз і краси», українсько-польське прикордоння, українська родина.*

Постановка проблеми. Українсько-польські відносини впродовж століть мали як періоди співпраці, так і часи гострого протистояння. Представники обох націй на різних рівнях формулювали різні моделі співжиття українців і поляків.

Ян Андрушевський (1866–1930) належить до маловідомих локальних письменників українсько-польського прикордоння кінця XIX – першої половини XX ст. Родина Андрушевських володіла землями сіл Радруж, Смолин, Немирів. За фахом лікар, з походження – аристократ, великий землевласник, Ян Андрушевський писав новели передусім на базі своїх життєвих спостережень на Яворівщині та Любачівщині. Я. Андрушевський писав польською мовою для польських та польськомовних читачів. Головна збірка його новел «З краю сліз і краси» вийшла 1905 року у Львові, в українському перекладі – 2023 року [1], тобто через 118 років. Якщо ж зважити, що авторові на час виходу книжки було 39 років, то можна додати ще з 15 років, протягом яких він писав свої новели, – і в результаті матимемо часову відстань у 133 роки. Отож, фактично маємо справу з історичним документом, адже оригінальні художні товори, написані в реалістичному стилі, незалежно від рівня таланту автора, завжди є фіксаторами речей та ідей своєї епохи, відтак елементами усної історії.

Постать Яна Андрушевського історично цікава ще й тим, що дослідники відносять його до представників суспільно-політичного напряму «*Genthe Ruthenus, natione Polonus» (Русини польської нації)* [14], до якого належали польські аристократи, що визнавали своє українське походження, тож відповідно так чи інакше намагалися лобіювати українські інтереси в польському суспільстві або принаймні не загострювати національного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському науковому дискурсі постать Яна Андрушевського стала відомою передусім завдяки проєкту «Gente Ruthenus, natione Polonus.

© Стефанів В.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Спадщина Яна Андрушевського зі Смолина», що його здійснили Український католицький університет і Фундація «Смолин Андрушевський» (Smolin Andruszewski Foundation) у рамках «Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014–2022». Варто зазначити, що нащадки родини Андрушевських, які ініціювали цей проєкт, під час російсько-української війни активно надають Україні гуманітарну допомогу.

У рамках проєкту вийшов переклад збірки новел Я. Андрушевського «З краю сліз і краси» [1], також опубліковано низку досліджень, присвячених постаті й творчості цього письменника та громадського діяча: «Останній gente Ruthenus, natione Polonus» А. Ясіновського [14]; «Ян Андрушевський – забутий співець "краю сліз і щастя"» З. Ожуґа [6]; «Постать Яна Андрушевського в парадигмі творення позитивного українсько-польського історичного міту» В. Стефаніва [7] та інші статті цього автора про Я. Андрушевського [8; 9]; «Ян Андрушевський. Fin de siècle (ескіз рефлексій)» Д. Ільницького [3]. Нещодавно про Я. Андрушевського з'явилася стаття в українській Вікіпедії, натомість у польській версії цієї онлайн-енциклопедії така сторінка поки що відсутня. У зазначених публікаціях ідеться про постать Яна Андрушевського як письменника, лікаря й польського громадського діяча, а також охарактеризовано головні напрями його творчості. Представлення української родини польському читачеві в новелах Яна Андрушевського ще не виступало предметом суспільно-історичного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясувати, який образ української родини українсько-польського прикордоння кінця XIX – поч. XX ст. транслює своїм польським та польськомовним читачам автор. Досягненню поставленої мети слугує виконання таких завдань: здійснити текстовий аналіз збірки новел; виокремити основні концепти родинного співжиття українців у баченні письменника; з'ясувати суспільну роль трансльованих ситуацій для українсько-польського прикордоння. Актуальність дослідження полягає в потребі поглиблювати культурно-історичні зв'язки між українським та польським народами для продовження політичного діалогу та досягнення добросусідських відносин. Новизна дослідження полягає в уведенні в науковий обіг історично-культурної персоналії локального рівня. Методи дослідження: порівняльно-описовий, історичної реконструкції, герменевтичний, частково статистичний тощо.

Виклад основного матеріалу. *Етнічний контекст.* Територія Яворівщини та Любачівщини – українсько-польське етнічне прикордоння – наприкінці XIX ст. була поліетнічною, однак основну масу населення становили русини-українці. Про це свідчить польське джерело: за даними «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich» (1889), у 1880 році в Смолині мешкав 1631 українець (русин) і 3 поляки. Євреїв (юдеїв) було 40, а німців 135 осіб [15, с. 906]. До речі, через 60 років ситуація в Смолині була подібною: 2940 українців-греко-католиків, 90 українці-римо-католиків, 10 поляків, 70 юдеїв, 150 німців [4, с. 65]. Сучасний український дослідник П. Чорній наводить цифру 75 % українців у Галичині у 20-х роках XX ст. [12, с. 10]. Тож маємо всі підстави вважати, що Ян Андрушевський змальовує родини саме українців, а не поляків. Коли йдеться про євреїв, німців чи поляків, автор чітко на це вказує, коли ж ідеться про русинів-українців, то такі вказівки трапляються в текстах новел нечасто, очевидно, тодішній читач розумів «за умовчанням», що в «краї сліз» живуть передусім українці-русини. Показово, що представники «*Genthe Ruthenus, natione Polonus*» шукали різних способів досягти мирного співжиття між українцями та поляками, одним із яких було затушовування національного питання на етнічних українських землях. Досліджуючи діяльність Володимира Дідушицького – одного з відомих представників зазначеного напряму, історик М. Мудрий стверджує, що «Галичину він розглядав як простір надетнічної інтеграції, здатний об'єднати населення краю на основі спільних практичних потреб» [5, с. 86]. Що стосується збірки новел Яна Андрушевського, то, попри уявну поліетнічність чи надетнічність регіону, вона, як ми вже згадували вище, описує саме українців-русинів. Крім етнографічних деталей, на це вказує ще один цікавий факт: в оригіналі твору автор частотно вживає українізми, виділяючи їх у польському тексті лапками (в українському перекладі їх виділено курсивом): *краса, друг, детина, галява, думав*, *зозуля, голубка*, *гречка, несамовитий, геть, пастухи, Господи, Христос воскресен*!, *Воістенно воскресен!* та ін.

Суспільно-економічний контекст. Економічне становище українців у Галичині в другій половині XIX ст., очевидцем якого був Ян Андрушевський, було складним. Про це неодноразово писав сучасник Я. Андрушевського митрополит А. Шептицький, який також був *русином польської нації («Genthe Ruthenus, natione Polonus»).* Зокрема, у відомому пастирському листі «До моїх любих гуцулів!», написаному гуцульським діалектом, А. Шептицький радить українцям, як подолати бідність, залежність від лихварів, пияцтво тощо.

Ситуація була настільки загрозливою, що молодий очільник церкви відверто емоційно говорить про це вірним: «Люди за Вас по сьвіті кают, ба й по книжках пишут, шо ни мине і сотка літ, а Ви усі загибнете і марно пропадете» [13, с. 80]. Варто зазначити, що, на відміну від більшості *русинів польської нації,* які зазвичай були лише голословними симпатиками українців, А. Шептицький робив практичні кроки для покращення їхнього господаського життя, що згодом вилилося в «галицьке економічне диво» [10]. Тим часом наприкінці XIX ст. ситуація була критичною. Про це також писав ще один сучасник Я. Андрушевського – І. Франко: ««Поганий економічний порядок невдержимою силою пре нашого мужика – особливо біднішого – до п'янства…він не може придумати для себе ніякої підмоги…От він і пускається… в той вир, котрий несе його до погибелі» [11, с. 230].

Суспільно-політичний контекст. Катастрофічна економічна ситуація, в якій опинилися галицькі українці, спричиняла міжнаціональну напругу. Особливо це стало помітним після 1848 року, коли в Австро-Угорщині відбувалася парцеляція земель – продаж панської землі селянам після скасування кріпосного права. Як зазначає М. Вітенко, польська місцева адміністрація під різними приводами не допускала українських селян до торгів або ж продавала їм землю за завищеними цінами [2, с. 7], до того ж «парцеляційні заходи демонстрували намагання польської великої земельної аристократії змінити етнодемографічний склад населення краю. Масові переселення польських селян на українські етнічні землі в умовах малоземелля українського селянства унеможливлювали польсько-український мирний діалог (підкреслення наше – В. С.), бо перед українськими селянами поставала проблема фізичного виживання» [2, с. 17]. Щоправда, у Смолині поляків, як ми згадували вище, було небагато, але пани – велика земельна аристократія, серед яких і родина Андрушевських, – були поляками. Письменник не міг не знати про соціально-національну напругу в суспільстві, однак, як і більшість *русинів польської нації,* волів конструювати уявний безконфліктний простір українсько-польського прикордоння.

Стосунки в українській родині. На тлі описаної вище етнічної, суспільно-економічної та політичної ситуації в Галичині й, зокрема, на українсько-польському прикордонні в другій половині XIX ст., важливо з'ясувати, якими бачив українців представник польської еліти, який, з одного боку, транслював свою візію читацькому загалу, а з іншого – черпав у тогочасному суспільстві певні стереотипи. Відразу зазначимо, що основним стереотипом в новелах Яна Андрушевського є переконання, що українська родина – це виключно селянська родина.

Чоловік – дружина. Якогось повного опису родинних взаємин у новелах читач не знайде. Маємо лише штрихи до образів. Позитивні моменти, які мають бути основою подружнього життя, знаходимо лише в одній новелі – «Здерко і "він"», і то на тлі важкої праці й убогості. Головний герой новели перед смертю з любов'ю згадує свою покійну дружину Параню, відтворює в уяві картини їхнього весілля: «Ось він начебто йде до шлюбу травневого недільного ранку, і начебто йому дяки співають: «*Многая літа, во здоровіє, во щастіє, во спасеніє, многая літа*»; «І йшла з ним його *зазуля*, його *голубка*, його Параня, яка йому через кілька років померла при пологах...». Зазначимо, що письменник часто використовує прийом невласнепрямої мови, коли слова автора переплітаються і навіть зливаються зі словами персонажа [6, с. xl], що підкреслює емпатичність розповіді. Натомість у новелі «У блиску вогню (Ecce homo)» сімейне життя починалося зовсім інакше: «У полі реве буря, вихор б'є гілками дерев, обмерзлих кригою, у шиби віконця, крокви хати хитаються та тріщать, а селянин і комірниця, тремтячи від холоду, вкриті тієї ночі страху й жаху одним кожухом, зачинають дитину... То була ніч зачаття у випарах горілки і спалахів вогню». Перед тим автор згадує, що п'яний селянин до того ж повернувся з похорону. Після такого градаційного нагнітання негативу читач не дивується, що в них народився син-епілептик – Луць-упир. У новелі «Кирилів сон» описано трохи спокійніші стосунки між чоловіком і дружиною, але все одно на тлі пияцтва та бідності. Головний герой покрикує на жінку («*Трясця вам з відпустом*, — кричав Кирило з порога халупи до дружини Маланки, яка йшла з дітьми на відпуст до Горинця… І ти, і Маланка, і Євка, і Гриць, а капуста сама прополеться, а корова сама видоїться?»), але вона не боїться чоловіка і робить так, як вважає за потрібне: «У посуху капусту все одно не можна полоти, а корову подоїть Кудиниха, – озвалася Маланка вже біля воріт обійстя». Коли ж Кирило напивався, то бив дружину. У сонному видінні селянин бачить янгола, який дорікає йому за це: «І вивів…молоду бліду жінку з синцями на обличчі й на руках».

Батьки – діти. Стосунки між батьками та дітьми у новелах охоплюють широкий спектр – від любові до жорстокості, причому описові черствості, байдужості й часом жорстокості відведено основне місце. Із контексту розуміємо, що часто причиною сімейних негараздів було безгрошів'я.

Ксенька, епізодична героїня новели «Здерко і “він”», любить свою хвору дитину: «Далі не могла говорити, плач душив її, і вона вийшла з двору, витираючи сльози полотном». Тим часом до свого батька жінка ставилася без розуміння: «І *Ксенька*, і чоловік її, а зять його Матвій не раз дорікали йому, що він не працює на господарстві, а тільки би волочився лісом, тож він мав до них жаль». З іншого боку, Здерко любив свою доньку і навіть перед смертю мав докори сумління, що не міг заробити грошей на її лікування. Грошові відносини в сім'ї часто переважали над родинними: Ксенька та Матвій не любили батька, але зраділи, коли той дав їм на податок гроші, зароблені у Львові.

Головний герой новели «Кирилів сон» «дітей бив… пив, крав… пропив батьків кожух, материну хустку…Помер старий від морозу, мати пішла жебрачити». Селянин побив свого сина Гриця «аж до крові» через те, що хлопчик відмовлявся красти. У сонному видінні Кирило бачить, що «Гриць зі страху відвернув голівку, сховав її на грудях у Янгола і притиснувся до нього». На тлі бідності й пияцтва селян Андрушеський практично в кожній новелі транслює фаталістичне сприйняття status quo: «Він ридав, неначе прагнув змінити незмінну долю… Він ридав за тим, чого статися не могло» («Кирилів сон»). Щоправда, у сонному видінні батько й син врешті-решт обнялися, і це додає новелі трохи невиразного оптимізму: «Щось іде від них, від батька й дитини, як запах літнього дощу» («Кирилів сон»).

У новелі «Їхня липа» селянин Микита не любить свого сліпого батька та глухого слабосилого сина Юрка, бо «біда була в хаті, важко прогодуватися, особливо навесні», тому раділи, коли сліпий дід Макар та глухий Юрко вирушали з дому на ціле літо просити милостиню і «на двох нероб» у хаті ставало менше, хоча ще залишалося четверо дітей. Злидні не залишали місця для сентиметів: Микита не дозволяв давати хліба горобцям: «Самі не мають що в рот покласти, а хліб Божий марнують». Кульмінацією родинної черствості є епізод, коли Микита, не дочекавшись батька та сина, аби попрощатися, виїжджає з сім'єю до Америки. Дід Макар чує голос німця-колоніста як вирок: «Нема тут уже нікого; вони поїхали до Америки, а я в них усе це купив: і хату, і сад, і поле, і луку».

Як зазначає польський дослідник З. Ожуг, Я. Андрушевський поділяв погляди літературно-мистецького напряму «Молода Польща», серед яких були антиурбанізм та «пронизливі» песимістичні настрої загалом [6, с. xli; с. xxxvi]. У новелі «Повернення» маємо, з одного боку, сильну ностальгію молодого героя, який змушений вчитися в місті, але з туги за селом помирає, з іншого – трагедію матері, яка «думала: хай буде паном — хай буде щасливий, хай не зазнає важкої праці, як його батьки». На нашу думку, тут спостерігаємо не лише антиурбаністичні настрої, а й трансляцію (чи підтвердження) стереотипу про селянський світогляд українців як даність: пасаж про важку працю батьків вказує на те, що персонажі є русинами-українцями, а не, скажімо, поляками чи євреями.

У новелі «За татом» ідеться про трагедію гайового (лісника) Василя, у якого замерз у лісі трирічний син Іваньо. Автор з глибокою емпатією описує, як глухий батько не чує, що син біжить за ним і кличе його. І знову важкий фаталізм нависає над героями. Коли все село вийшло шукати дитину, батько «йде до лісу важким, повільним кроком руського селянина, який нікуди не поспішає, бо знає, що ніколи не наздожене й ніколи не пережене Судьби». Попри те батьківську любов передано сильними мазками: «Василь іде попереду – щомиті нахиляється до землі, розгортає руками сніг, шукає сина спокійно, мертво, як той, хто не воює з Долею… Потім лише міцніше обняв Іваня і повернув до хати».

Мати Євки (новела «Безпутниця») – удова, виснажена працею, живе в комірному в родичів, «дочку мусила віддати на службу до євреїв». А Євка повернулася до матері вагітною – її збезчестив син господарів, тож дівчину вигнали. Мати не демонструє співчуття до дочки – лише відчуття ганьби. Зрештою, автор описує тут відомий (і традиційний) стереотип поведінки українців того часу в подібних ситуаціях: «Наче блискавка в неї влучила. Впустила дійницю з руки – піднімає її на доньку. – Геть! – хрипить вона зміненим голосом. – Геть! – хрипить їй у грудях глухим свистом. – Геть! Ти безпутнице!» Письменник, безперечно, як і більшість митців-романтиків, на боці дівчини: «А тут рідна мати серце й двері перед нею замкнула, – то куди ж їй іти?»

У згаданій вище новелі «У блиску вогню (Ессе номо)» йшлося про зачаття Луця-упиря – епілептика, «видовища усього села». Згодом «він пас корів у посесора-юдея, збирав на полях пирій, хмиз, розпалював вогонь і годинами вдивлявся у пурпур жару». Про ставлення Луця до батьків ми достеменно не довідуємося, однак фраза «над трупами його батьків запалися убогі могилки» більш ніж промовиста. І в цій новелі також лейтмотивом проходить думка про злий фатум руського/українського селянина: «І стоїть ця з'ява вечірнього смутку безкрайніх пласких рівнин у призахідний час ніби

втілення їхньої невтішної Безнадії, їхньої покори Долі…стоїть чоловік-упир і придивляється скляними очима».

Діди – внуки. Цікаво, що в описах взаємин дідів та внуків практично немає негативу. До речі, персонажі українських бабусь у збірці новел відсутні (є лірична замальовка про єврейську бабусю). Здерко, головний герой новели «Здерко і "він"» свою внучку Гануню «найбільше любив зі всієї родини», щоправда, на те була причина – «бо викапана Параня», його покійна дружина. Суворий мисливець, Здерко не соромиться проявляти свої ніжні почуття до внучки: «Він зняв зі спини вузлик, розв'язав його, вийняв дві хустки, жовту в сизі крапки й червону, та подав Гануні». Коли внучка хворіла, ходив до священника, замовив службу за здоров'я, а коли одужала – «відчув величезну вдячність богові за Гануню». А внучка відповідала дідусеві взаємністю: «Діду! Діду! – і повисла йому на шиї, цілує очі й руки». Показово, що, попри аполітичність та певну асоціальність своєї творчості, автор час від часу нагадує, хто є ідеалом для руського селянина. Гануня «леститься якось так, як котеня, а м'яка серцем, як вербовий котик, як сама пані (підреслення наше – В. С.), коли прийдеш до неї із проханням».

Дід Макар також любить свого внука Юрка (новела «Їхня липа»). Та вони радше друзі по нещастю: старий сліпий, а внук глухий. «Волочилися відпустами…Поштурхають їх, бувало, почавлять, поб'ють інші прошаки, раз навіть ледь не задихнулися вони на Кальварії під час великого святкування». Певний символізм простежується у їхньому безрадісному житті – сліпий і глухий: «І тоді Макар узяв Юрка за руку і, не кажучи ані слова, повів його дорогою, якою вони сюди прийшли…ішли вони мовчазні, згорблені, згаслі. Спочатку…прямували хутко, ніби хотіли від чогось утекти, а потім уже поволі, не кваплячись, – без мети». Повторюваний у різних варіаціях фаталізм формував відповідний образ української родини на українсько-польському прикордонні: сліпа покірність долі, тяжка праця, любов без радості.

Брати – сестри. Виразно описано взаємини між братом і сестрою лише в новелі «Безпутниця». Коли мати вигнала вагітну доньку, то дівчина подалася до брата. Щоправда, на співчуття не очікувала: «Може, і візьмуть, бо то для них вигода, а ложку їжі, яку вони їй кинуть, відробить учетверо більше…Працює Євка від світанку до пізньої ночі… За це має куточок на горищі й ложку їжі». З інших новел ми не довідуємося про взаємини в українській родині на рівні *брати – сестри*: як, наприклад, ставилися до глухого Юрка його брати та сестри («Їхня липа») чи як ставився брат до Гануні («Здерко і "він"») або як між собою ладнали Кирилові діти («Кирилів сон»). Очевидно, змалювання стосунків між дітьми не входило у творчі пріоритети Я. Андрушевського.

Висновки. Ян Андрушевський описує передусім бідні українські родини українсько-польського прикордоння кінця XIX ст. Часто головні герої є вдовами чи вдівцями. Описи реалістичні, сповнені емпатії письменника до героїв, однак мінорні, песимістичні й фаталістичні. Об'єктивно автор транслює своїм польським та польськомовним читачам похмурий образ української сім'ї, де панують злидні, сварки, родинні чвари, байдужість одне до одного, часом жорстокість. Відсутність (за винятком кількох епізодів) картин родинної злагоди, родинних святкувань, як-от Святвечір, весілля, хрестини, вечорниці тощо, де переважали життєствердні мотиви, робить такі описи однобокими й тенденційними. Бачення автора відображає світогляд і стереотипи певної частини тодішнього польського суспільства. Перспективні напрями дослідження: подальший аналіз творів Я. Андрушевського на предмет етнічної та соціальної картини українсько-польського прикордоння наприкінці XIX ст.; пошук випадків контактування письменника з українськими літераторами того часу; переклад українською мовою інших творів письменника; подальше дослідження творчості локальних письменників українсько-польського прикордоння для розуміння історичних реалій та налагоджння добросусідських відносин.

Список літератури:

1. Андрушевський Я. З краю сліз і краси. Видання 2-ге, випр. Львів ; Ряшів : Український католицький університет ; Fundacja Smolin Andruszewski, 2023. lxii, 152, lxiv, 154 с.

2. Вітенко М. Еволюція польсько-українських відносин у галицькому селі в 1867–1914 роках. Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / відп. ред. М. Литвин ; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 8. С. 5–17.

3. Ільницький Д. Ян Андрушевський. Fin de siècle (ескіз рефлексій). З краю сліз і краси / Я. Андрушевський. 2-ге вид., випр. Львів ; Ряшів : Український католицький університет ; Fundacja Smolin Andruszewski, 2023. С. xlix–lxii.

4. Кубійович В. Етнічні групи південнозахідної України (Галичини) на 1.1.1939. Вісбаден, 1983. 174 с.

5. Мудрий М. «Я – Дідух!»: до питання національної самоідентифікації Володимира Дідушицького. Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2026. Вип. 20. С. 70–91.

6. Ожуґ З. Ян Андрушевський – забутий співець «краю сліз і щастя». З краю сліз і краси / Я. Андрушевський. 2-ге вид., випр. Львів ; Ряшів : Український католицький університет ; Fundacja Smolin Andruszewski, 2023. С. xxxiii–xlviii.

7. Стефанів В. Постать Яна Андрушевського в парадигмі творення позитивного українсько-польського історичного міту. З краю сліз і краси / Я. Андрушевський. 2-ге вид., випр. Львів ; Ряшів : Український католицький університет ; Fundacja Smolin Andruszewski, 2023. С. xviii–xxxii.

8. Стефанів В. В. Міжетнічна гармонія на українсько-польському прикордонні: соціальний конструкт Яна Андрушевського. Implementation of modern scientific opinions in practice : Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference (Bilbao, Spain, March 20–22, 2023). Bilbao, 2023. С. 119–122.

9. Стефанів В. В. Українсько-польське прикордоння: візія Яна Андрушевського. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Т. XIV : Виміри сталого розвитку в теорії та практиці / за ред. Я. Ґжесяка, І. Зимомрі, В. Ільницького. [Б. м.] : Посвіт, 2023. С. 35–37.

10. Тихолоз Б. Божі млини (Два есе про Шептицького). Збруч. 2026. 2 серп. URL: https://zbruc.eu/node/124960 (дата звернення: 18.09.2026).

11. Франко І. Погане життя з нелюбом, п'яницею. Зібрання творів : у 50 т. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 26. С. 210–253.

12. Чорній П. І. Етнічні групи Галичини міжвоєнного періоду (1919–1939 рр.): демографічні та етнокультурні процеси : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05. Львів, 2011. 20 с. URL: https://uacademic.info/ua/document/0411U003088 (дата звернення: 18.09.2026).

13. Шептицький А. До моїх любих Гуцулів!. Праці Українського Богословського Наукового Товариства. 1965. Т. XV. С. 78–107.

14. Ясіновський А. Останній gente Ruthenus, natione Polonus. З краю сліз і краси / Я. Андрушевський. 2-ге вид., випр. Львів ; Ряшів : Український католицький університет ; Fundacja Smolin Andruszewski, 2023. С. xi–xvii.

15. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Warszawa : Druk «Wieku», 1889. T. X. 960 s.

Stefaniv V.V. THE UKRAINIAN FAMILY IN THE SHORT STORIES OF YAN ANDRUSHEVSKYI

The article analyzes the collection of short stories "From the Land of Tears and Beauty" (1905) by the Polish writer Jan Andruszewski (1866–1930), which was published in Ukrainian translation in 2023, regarding its transmission of the image of the Ukrainian family in the Ukrainian-Polish borderlands at the end of the 19th century to the Polish reader. It is noted that J. Andruszewski belonged to the socio-political movement "Gente Ruthenus, natione Polonus" (Ruthenians of the Polish nation) and also supported the ideological and artistic concept of "Young Poland". It is established that Ruthenians (Ukrainians) were the largest ethnic group in Galicia during the specified period. It is emphasized that the economic and social situation of Ukrainians in Galicia in the second half of the 19th century was difficult. The study is structured according to the following levels of family relations: "husband – wife", "parents – children", "grandparents – grandchildren", and "brothers – sisters". It is revealed that J. Andruszewski describes Ukrainian families with empathy, utilizing the techniques of represented speech. It is established that there are few positive descriptions of relationships between members of Ukrainian families in the short stories. It is found that the author primarily depicts poverty, alcoholism, and domestic discord in Ukrainian families, and sometimes the cruel treatment of children by parents and parents by children. It is noted that the writer emphasizes a negative fatalism in the lives of the peasants and their unconditional resignation to fate. It is revealed that the author holds anti-urban views regarding Ukrainians: he highlights the exclusively peasant worldview and lifestyle of the Ukrainian family, as well as the reluctance of Ukrainian children to obtain an education in the city. It is argued that Jan Andruszewski created realistic yet stereotypical images of Ukrainian families and transmitted them to Polish society. It is shown that the absence of life-affirming descriptions of Ukrainian family life, such as Christmas celebrations, weddings, christenings, traditional evening gatherings (vechornytsi), etc., makes the image of the Ukrainian family minor, and therefore incomplete and partially biased.

Keywords: *Jan Andruszewski, "Gente Ruthenus, natione Polonus", "From the Land of Tears and Beauty" collection, Ukrainian-Polish borderlands, Ukrainian family.*

Дата першого надходження статті до видання: 18.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.11.2026